

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ**

ΣΕ ΜΕΙΖΟΝΑ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια, στις 2 Νοεμβρίου 2022, με την εξής σύνθεση: Σωτηρία Ντούνη, Προεδρεύουσα Αντιπρόεδρος, Μαρία Βλαχάκη, Άννα Λιγωμένου, Γεωργία Μαραγκού, Αγγελική Μαυρουδή, Κωνσταντίνος Κωστόπουλος, Μαρία Αθανασοπούλου, Ασημίνα Σαντοριναίου και Βασιλική Ανδρεοπούλου, Αντιπρόεδροι, Κωνσταντίνα Ζώη, Γεωργία Τζομάκα, Βιργινία Σκεύη, Δημήτριος Τσακανίκας, Ευφροσύνη Παπαθεοδώρου, Αργυρώ Μαυρομαμάτη, Ευαγγελία Σεραφή, Γεωργία Παπαναγοπούλου, Αντιγόνη Στίνη, Βασιλική Πέππα, Κωνσταντίνα Σταμούλη, Ιωάννα Ρούλια, Ιωάννης Καλακίκος, Ιωάννης Βασιλόπουλος, Άννα Παπαπαναγιώτου, Ελένη Σκορδά και Νικόλαος Βόγκας, Σύμβουλοι. Γραμματέας η Ελένη Αυγουστόγλου.

Γενικός Επίτροπος Επικρατείας: Σταμάτιος Πουλής.

Για να αποφανθεί, κατ' εφαρμογή των άρθρων 162 και 164 της Δικονομίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ν. 4700/2020, Α' 127), επί προδικαστικών ερωτημάτων τα οποία υποβλήθηκαν με την 1287/2022 απόφαση του Τρίτου Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, αναφορικά με το ζήτημα εάν για την προσμέτρηση ως συντάξιμου του χρόνου πρακτικής άσκησης πρώην δικαστικού λειτουργού σε δικηγόρο, ο οποίος (χρόνος) αποτέλεσε αυτοτελώς αναγκαίο κατά νόμο προσόν για τη συμμετοχή σε διαγωνισμό εισαγωγής στο δικαστικό σώμα, απαιτείται η καταβολή της οριζόμενης στην παράγραφο 2 του άρθρου 17 του ν. 2084/1992 (Α' 165) συνταξιοδοτικής εισφοράς (εξαγορά).

Το ως άνω ζήτημα ανέκυψε κατά την εκδίκαση της από 19.7.2016 (με ΑΒΔ .../2016 και ήδη με ΑΒΔ .../2022) έφεσης του ..., κατοίκου ... (οδός ...), ο οποίος παραστάθηκε μετά της πληρεξουσίας δικηγόρου του Ουρανίας Μπαρπάκη (ΑΜ/ΔΣΑ 40163),

κατά του Ελληνικού Δημοσίου, που εκπροσωπεί νόμιμα ο Υπουργός Οικονομικών, ο οποίος παραστάθηκε διά του Νομικού Συμβούλου του Κράτους Νικολάου Καραγιώργη και

κατά της τεκμαιρόμενης σιωπηρής απόρριψης της .../22.2.2016 αίτησης του εκκαλούντος από τη Διεύθυνση Κανονισμού και Εντολής Πληρωμής Πολιτικών Συντάξεων του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους.

Ο Υπουργός Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, που κλητεύθηκε κατ' άρθρο 178 της Δικονομίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, δεν παραστάθηκε.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε το Δικαστήριο άκουσε:

Την πληρεξούσια δικηγόρο του εκκαλούντος, η οποία, αφού ανέπτυξε προφορικά τα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα, ζήτησε την παραδοχή της έφεσης.

Τον Νομικό Σύμβουλο του Κράτους, ο οποίος, αφού ανέπτυξε προφορικά τα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα, ανέφερε ότι η καταβολή συνταξιοδοτικής εισφοράς είναι υποχρεωτική και ζήτησε την απόρριψη της έφεσης.

Τον Γενικό Επίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ο οποίος ανέπτυξε προφορικά την από 2.11.2022 έγγραφη γνώμη του και πρότεινε τα εξής: Του νόμου μη διακρίνοντας, προκειμένου να συνυπολογιστεί στον συντάξιμο χρόνο και η προβλεπόμενη στο άρθρο 12 παρ. 2 περ. γ' του Συνταξιοδοτικού Κώδικα πρακτική άσκηση σε δικηγόρο που απαιτείτο από τις οικείες διατάξεις ως αυτοτελές προσόν διορισμού, οφείλεται η καταβολή της οριζόμενης στην παρ. 2 του άρθρου 17 του ν. 2084/1992 ασφαλιστικής εισφοράς, εφόσον για την προϋπηρεσία αυτή δεν καταβλήθηκαν εισφορές στο Δημόσιο ή σε άλλον ασφαλιστικό οργανισμό. Κατά την έννοια δε της μεταβατικής διάταξης της παρ. 4 του άρθρου 20 του ν. 2084/1992, ερμηνευόμενης υπό το φως των παρ. 1 και 5 του άρθρου 4 του Συντάγματος, θεμελιώνουν δικαίωμα σύνταξης πριν από τις 31.12.1997 όσοι κατά την ημερομηνία αυτή έχουν συμπληρώσει τον απαιτούμενο από τις διατάξεις του Συνταξιοδοτικού Κώδικα για τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος χρόνο πραγματικής συντάξιμης υπηρεσίας (καταρχήν είκοσι πέντε έτη), ανεξάρτητα από τον χρόνο αποχώρησής τους, που μπορεί να λάβει χώρα πολύ μεταγενέστερα. Η θεσπιζόμενη από τη μεταβατική διάταξη της παρ. 4 του άρθρου 20 εξαίρεση, από την υποχρέωση εξαγοράς του αναγνωριζόμενου ως συντάξιμου χρόνου, συναρτάται με τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος έως 31.12.1997 επί τη βάση των διατάξεων του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, και άρα δεν θεμελιώνουν συνταξιοδοτικό δικαίωμα την 31.12.1997 εκείνοι που κατά τον χρόνο εκείνον έχουν συμπληρώσει δεκαπενταετή πλήρη πραγματική συντάξιμη υπηρεσία, σύμφωνα με την εξαιρετική διάταξη του άρθρου 19 παρ. 7 του ν. 2084/1992. Και τούτο, διότι η συνταξιοδοτική αυτή διάταξη, στενώς ερμηνευτέα ως εκ της φύσεώς της αλλά και του εξαιρετικού της χαρακτήρα, ήδη κατά την αρχική γραμματική της διατύπωση συνδεόταν με την προηγούμενη αποχώρηση του υπαλλήλου από την υπηρεσία. Συνακόλουθα, ο Γενικός Επίτροπος πρότεινε την παραπομπή της έφεσης στο αρμόδιο Τρίτο Τμήμα, για την περαιτέρω εξέταση αυτής.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το Δικαστήριο συνήλθε στις 14 Φεβρουαρίου 2024 σε τηλεδιάσκεψη με τη χρήση της επίσημης κρατικής πλατφόρμας e:Presence.gov.gr, σύμφωνα με το άρθρο 295 παρ. 2 του ν. 4700/2020, με

παρόντες τους δικαστές που έλαβαν μέρος στη συζήτηση της υπόθεσης, εκτός από τους Συμβούλους Αργυρώ Μαυρομάτη και Νικόλαο Βόγκα, που είχαν κώλυμα (άρθρο 293 παρ. 3 του ν. 4700/2020) και τη Σύμβουλο Ελένη Σκορδά, που αποχώρησε από τη διάσκεψη (άρθρα 293 παρ. 3 του ν. 4700/2020 και 18 παρ. 5 του ν. 4820/2021).

**Άκουσε την εισήγηση της Συμβούλου Αντιγόνης Στίνη και
Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα
Σκέφθηκε κατά τον νόμο**

1. Σύμφωνα με την 1287/2022 παραπεμπτική απόφαση του Τρίτου Τμήματος, το παραπέμπαν Τμήμα επιλήφθηκε έφεσης, όπως οι λόγοι της αναπτύσσονται με τα παραδεκτώς κατατεθέντα στις 16.3.2021 και 31.10.2022 υπομνήματα, με την οποία ο εκκαλών, πολιτικός συνταξιούχος (πρώην δικαστικός λειτουργός), ζήτησε παραδεκτώς, κατά τα ειδικότερα αναφερόμενα στο οικείο δικόγραφο, την ακύρωση της τεκμαιρόμενης από την πάροδο τριμήνου απόρριψης από τη Διεύθυνση Κανονισμού και Εντολής Πληρωμής Πολιτικών Συντάξεων του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους (ΓΛΚ) της .../22.2.2016 αίτησής του. Με την αίτηση αυτή ο ανωτέρω ζήτησε να αναγνωριστεί χωρίς εξαγορά ως συντάξιμος ο χρόνος της άσκησής του σε δικηγόρο, για το διάστημα από 20.3.1974 έως 28.8.1974 και από 10.9.1974 έως 9.7.1975, καθόσον, κατά τους ισχυρισμούς του, αποτέλεσε αυτοτελώς αναγκαίο κατά νόμο προσόν για την παραδεκτή και νόμιμη συμμετοχή του στον διαγωνισμό για την εισαγωγή του στο δικαστικό σώμα. Κατά τα διαλαμβανόμενα δε στην 1287/2022 παραπεμπτική απόφαση του Τρίτου Τμήματος, θεωρήθηκε ως συμπροσβαλλόμενη με την σιωπηρή απόρριψη της ανωτέρω αίτησης και η .../7.2.2017 πράξη του Προϊσταμένου της ίδιας ως άνω Διεύθυνσης, με την οποία ανακλήθηκε, κατόπιν της .../20.12.2016 αίτησης του εκκαλούντος, η .../5.7.2016 πράξη του Προϊσταμένου της Διεύθυνσης Κανονισμού και Εντολής Πληρωμής Πολιτικών Συντάξεων του Γ.Λ.Κ., με την οποία αναγνωρίστηκε ως συντάξιμος με εξαγορά ο χρόνος από 10.9.1974 έως 17.6.1975, που συνιστούσε προσόν για τον διορισμό του επιβεβαιώνοντας ούτως και ρητώς την άρνηση της συνταξιοδοτικής διοίκησης να αναγνωρίσει χωρίς εξαγορά ως συντάξιμο το αιτηθέν χρονικό διάστημα.

2. Η ένδικη παραπομπή παραδεκτώς εισάγεται, κατ' εφαρμογή του άρθρου 162 παρ. 1 σε συνδυασμό προς την παρ. 4 του άρθρου 163 και του άρθρου 164 του ν. 4700/2020, προς εκδίκαση ενώπιον της μείζονος σύνθεσης της Ολομέλειας του Δικαστηρίου, λαμβανομένου επιπροσθέτως υπόψιν ότι: α) στην υπό κρίση υπόθεση ανακύπτει ζήτημα γενικότερης σημασίας που αφορά σε ευρύτερη κατηγορία προσώπων, ήτοι εάν για την προσμέτρηση στη συντάξιμη υπηρεσία δικαστικού λειτουργού του χρόνου πρακτικής άσκησης σε δικηγόρο, ο οποίος προβλεπόταν από τις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 109 και των περ. α' και β' της παρ. 1 του άρθρου 111 του ν.δ. 962/1971 (Α' 183) ως αυτοτελές προσόν διορισμού, διαζευκτικώς με την ιδιότητα του δικηγόρου, ανεξαρτήτως εάν ο

υποψήφιος δικαστικός λειτουργός συμμετείχε στη διαδικασία με τη δικηγορική ιδιότητα, απαιτείται ή μη η καταβολή της προβλεπόμενης από τη διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 17 του ν. 2084/1992 (Α' 165) εισφοράς, β) ενώ παγίως αναγνωρίζεται από τη νομολογία η υποχρέωση της συνταξιοδοτικής διοίκησης να προσμετρήσει στη συντάξιμη υπηρεσία δικαστικού λειτουργού τον προαναφερόμενο χρόνο πρακτικής άσκησης σε δικηγόρο (ΕλΣυν Ολ. 327/2018, 1521, 1520/2016, 4709, 4708/2015, 1897/2009), εντούτοις η Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου ουδέποτε έχει αποφανθεί σχετικά με τις προϋποθέσεις για την προσμέτρηση του χρόνου αυτού και, ειδικότερα, αν για την προσμέτρηση της υπηρεσίας αυτής απαιτείται ή μη η καταβολή της αντίστοιχης εισφοράς από τον συνταξιούχο και γ) ως προς την υποχρέωση καταβολής ή μη της σχετικής εισφοράς οι δικαστικοί σχηματισμοί ήχθησαν σε κρίσεις που υπό προϋποθέσεις δύναται να θεωρηθούν αποκλίνουσες μεταξύ τους (ΕλΣυν II Τμ. 298/2022, 2612/2020, 1578/2020, 938/2018, βλ. και το πραγματικό της υπόθεσης επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση ΕλΣυν Τρίτου Τμ. 1636/2021, όπου η εκκαλούσα, πολιτική συνταξιούχος, πρώην δικαστική λειτουργός, είχε ζητήσει, μεταξύ άλλων, και την αναγνώριση ως συντάξιμου μέρους του χρόνου της πρακτικής άσκησης της σε δικηγόρο κατόπιν εξαγοράς).

3. Ειδικότερα, με την ως άνω 1287/2022 απόφαση του Τρίτου Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου υποβλήθηκαν στην Ολομέλεια τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

Α. Αν για την προσμέτρηση, στη συντάξιμη υπηρεσία υπαλλήλου, της προϋπηρεσίας του που αναφέρεται στο άρθρο 12 παρ. 2 περ. γ' του Συνταξιοδοτικού Κώδικα –και ειδικότερα της πρακτικής άσκησης σε δικηγόρο, που κατά τις οικείες διατάξεις αποτελούσε αυτοτελές προσόν διορισμού αυτού– και εφόσον για την προϋπηρεσία αυτή δεν έχουν καταβληθεί εισφορές στο Δημόσιο ή σε άλλον ασφαλιστικό οργανισμό κύριας ασφάλισης, απαιτείται ή όχι η καταβολή της οριζόμενης στο άρθρο 17 του ν. 2084/1992 συνταξιοδοτικής εισφοράς.

Β. Σε καταφατική περίπτωση, τίθενται τα ακόλουθα ζητήματα ως προς την ερμηνεία της μεταβατικής διάταξης του άρθρου 20 παρ. 4 του ν. 2084/1992, κατά την οποία «οι διατάξεις της παραγράφου 2 του άρθρου 17 έχουν εφαρμογή και για όσους υπηρετούν κατά την 31^η Δεκεμβρίου 1992, εφόσον θεμελιώνουν δικαίωμα σύνταξης μετά την 1^η Ιανουαρίου 1998»:

Β.1. Αν θεωρείται ότι θεμελιώνουν δικαίωμα σύνταξης πριν από την 31.12.1997 -και επομένως εξαιρούνται από την υποχρέωση εξαγοράς του αναγνωριζόμενου χρόνου- μόνον όσοι έχουν αποχωρήσει από την υπηρεσία μέχρι την ημερομηνία αυτή (δοθέντος ότι «πριν από την απομάκρυνση δεν είναι γνωστή η αιτία εξόδου από την υπηρεσία, με την οποία συναρτάται και ο χρόνος της πρακτικής συντάξιμης υπηρεσίας, η οποία πρέπει κατά περίπτωση, δηλαδή ανάλογα με τον ειδικότερο λόγο αποχώρησης, να έχει συμπληρωθεί για να

θεμελιωθεί δικαίωμα σύνταξης» βλ. ΕλΣυν 1060/2015, 49, 501/2016) ή όσοι κατά την ημερομηνία αυτή έχουν συμπληρώσει τον απαιτούμενο για τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος χρόνο πραγματικής συντάξιμης υπηρεσίας, ανεξάρτητα από τον χρόνο αποχώρησής τους, η οποία μπορεί να λάβει χώρα μεταγενέστερα.

B.2. Στην τελευταία περίπτωση, κατά την οποία οι υπάλληλοι που εξαιρούνται από την υποχρέωση εξαγοράς προσδιορίζονται ανεξάρτητα από το χρόνο αποχώρησής τους από την υπηρεσία, τίθεται το ζήτημα αν θεωρούνται ότι θεμελιώνουν συνταξιοδοτικό δικαίωμα την 31.12.1997 μόνο όσοι κατά την ημερομηνία αυτή έχουν συμπληρώσει τον προβλεπόμενο στο άρθρο 1 παρ. 1 περ. α' του Συνταξιοδοτικού Κώδικα χρόνο πραγματικής συντάξιμης υπηρεσίας (ήτοι καταρχήν εικοσιπενταετία), ή και εκείνοι που κατά τον χρόνο εκείνον έχουν συμπληρώσει δεκαπενταετή πλήρη πραγματική συντάξιμη υπηρεσία, σύμφωνα με την εξαιρετική διάταξη του άρθρου 19 παρ. 7 του ν. 2084/1992 (πρβλ. ΕλΣυν Τμ. II 55/2020). Τούτο δε, λαμβανομένων υπόψη ότι: α) η βάσει της διάταξης αυτής θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος συνδεόταν –ήδη κατά την αρχική γραμματική της διατύπωση– με την προηγούμενη αποχώρηση του υπαλλήλου από την υπηρεσία (βλ. διάταξη: «Οι υπάλληλοι (...) μπορούν να αποχωρούν από την υπηρεσία, θεμελιώνοντας δικαίωμα σύνταξης (...)» καθώς και εισηγητική έκθεση του ίδιου νόμου: «επιφέρεται τομή στο ισχύον συνταξιοδοτικό δίκαιο με την καθιέρωση απόκτησης δικαιώματος και σε εκείνους που παραιτούνται με 15 έτη συντάξιμης υπηρεσίας (...)»), β) ο εκκαλών ουδέποτε αξιοποίησε τη δυνατότητα αποχώρησης που του παρείχε η ειδική και εξαιρετική αυτή διάταξη και γ) κατά τον χρόνο αποχώρησης του εκκαλούντος από την υπηρεσία, η κρίσιμη διάταξη, μετά από επανειλημμένες τροποποιήσεις της, προέβλεπε πλέον ρητά ότι «Η συμπλήρωση της ανωτέρω 15ετούς συντάξιμης υπηρεσίας δεν συνιστά θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος, κατά την έννοια των διατάξεων (...)».

4. Στην υπό κρίση υπόθεση, από το σύνολο των στοιχείων του φακέλου προκύπτουν τα ακόλουθα: Ο εκκαλών διορίστηκε στις 8.10.1977 σε θέση Παρέδρου Διοικητικών Πρωτοδικείων, κατόπιν επιτυχούς συμμετοχής του στον διαγωνισμό που διεξήχθη στις 21.3.1977, διαθέτοντας, σύμφωνα με τις τότε ισχύουσες διατάξεις του άρθρου 111 παρ. 1 περ. α' του ν.δ/τος 962/1971, ως τυπικό προσόν, την ιδιότητα του δικηγόρου (βλ. το Δελτίο Ατομικής και Υπηρεσιακής Κατάστασης). Στις 30.6.2015 αποχώρησε από την υπηρεσία με τον βαθμό του Προέδρου του Ελεγκτικού Συνεδρίου και με την .../26.11.2015 πράξη του Προϊσταμένου της Διεύθυνσης Κανονισμού και Εντολής Πληρωμής Πολιτικών Συντάξεων του κανονίστηκε σύνταξη, πληρωτέα από 1.7.2015, με βάση συνολική συντάξιμη υπηρεσία από έτη 37-08-23. Στην πράξη αυτή, διευκρινίζεται, σε απάντηση σχετικού αιτήματος του εκκαλούντος, ότι «Η αναγνώριση χρόνου πρακτικής άσκησης σε δικηγόρο, που απαιτήθηκε ως προσόν για την συμμετοχή του ανωτέρω στον διαγωνισμό για την πρόσληψη δικαστικών λειτουργών, θα

εξεταστεί μετά την υποβολή βεβαίωσης του Ταμείου Νομικών, από την οποία θα προκύπτει ότι ο χρόνος αυτός έχει αναγνωριστεί συντάξιμος ή όχι στο ταμείο αυτό (άρθρο 11 του π.δ. 169/2007)». Με την .../22.2.2016 αίτηση προς το Γ.Λ.Κ., ο εκκαλών ζήτησε την αναγνώριση ως συντάξιμου χωρίς εξαγορά του χρόνου πρακτικής άσκησής του σε δικηγόρο, από 20.3.1974 έως 28.8.1974 και από 10.9.1974 έως 9.7.1975, προσκομίζοντας αφενός μεν την από 23.6.2015 βεβαίωση του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών, από την οποία προκύπτει ότι κατά τα ανωτέρω διαστήματα «ασκήθηκε πρακτικά» αρχικώς στον Δικηγορικό Σύλλογο Θεσσαλονίκης και ακολούθως στον Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών, αφετέρου δε την από 20.1.2016 βεβαίωση της Διευθύντριας Ασφάλισης του Ενιαίου Ταμείου Ανεξάρτητα Απασχολουμένων – Τομέας Ασφάλισης Νομικών, από την οποία προκύπτει ότι αυτός δεν ασφαλίστηκε στο εν λόγω Ταμείο, σύμφωνα με το άρθρο 2 του ν. 730/1977, διότι διορίστηκε ως δικαστής διοικητικών δικαστηρίων προ της 1.12.1977 και δεν είχε υποβάλει σχετική αίτηση για ασφάλιση μέσα σε έξι μήνες από την ισχύ του παραπάνω νόμου. Σε απάντηση της αίτησης αυτής εκδόθηκε η .../5.7.2016 πράξη του Προϊσταμένου της Διεύθυνσης Κανονισμού και Εντολής Πληρωμής Πολιτικών Συντάξεων του Γ.Λ.Κ., με την οποία αναγνωρίστηκε ως συντάξιμος ο χρόνος προσόντος για τον διορισμό του από 10.9.1974 έως 17.6.1975, διάρκειας εννέα μηνών και οκτώ ημερών (00-09-08), ήτοι, κατά την αιτιολογία της πράξης, «τόσος χρόνος προσόντος του ανωτέρω, όσος απαιτείται για τη μεγιστοποίηση της σύνταξής του» και ορίστηκε το ποσό της οφειλόμενης από τον συνταξιούχο εισφοράς, κατ' άρθρο 17 του ν. 2084/1992, σε 4.563,66 ευρώ. Επιπλέον, η σύνταξη του ανωτέρω αναπροσαρμόστηκε με την .../5.7.2016 πράξη του ίδιου οργάνου, βάσει του αυξημένου χρόνου συντάξιμης υπηρεσίας (από έτη 38-06-01). Εντούτοις, κατόπιν της .../20.12.2016 αίτησης του εκκαλούντος, η .../2016 πράξη ανακλήθηκε με την .../7.2.2017 πράξη του Προϊσταμένου της ίδιας ως άνω Διεύθυνσης, επιβεβαιώνοντας ούτως την άρνηση της συνταξιοδοτικής διοίκησης να αναγνωρίσει χωρίς εξαγορά ως συντάξιμο τον ζητούμενο χρόνο και παράλληλα αναπροσαρμόστηκε εκ νέου η σύνταξη, με επαναφορά του συντάξιμου χρόνου και του ποσού της σύνταξης στα αρχικώς κανονισθέντα.

5. Με την ενώπιον του παραπέμπαντος Τμήματος έφεση, ο εκκαλών ζητεί την ακύρωση της κατά τα ανωτέρω άρνησης της συνταξιοδοτικής διοίκησης να αναγνωρίσει χωρίς εξαγορά τον ανωτέρω χρόνο προσόντος για τον διορισμό, υποστηρίζοντας ότι ο χρόνος αυτός προσμετράται κατά νόμο χωρίς εξαγορά. Επικουρικώς δε, ότι ακόμη και αν θεωρηθεί ότι εφαρμόζονται οι διατάξεις του ν. 2084/1992 που επιτάσσουν την εξαγορά του χρόνου αυτού, ο ίδιος εμπίπτει, κατά τις μεταβατικές διατάξεις του ως άνω νόμου, στην κατηγορία συνταξιούχων οι οποίοι, ενόψει του χρόνου διορισμού τους και του γεγονότος ότι έως τις 31.12.1997 είχαν συμπληρώσει δεκαπενταετή τουλάχιστον πραγματική συντάξιμη υπηρεσία, εξαιρούνται από την εφαρμογή των συγκεκριμένων διατάξεων.

Επί του Α' προδικαστικού ερωτήματος:

6. Από τις διατάξεις του πρώτου και του τρίτου εδαφίου της περ. γ' της παρ. 2 του άρθρου 12 του Κώδικα Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων (π.δ. 169/2007, Α' 210) και από τις διατάξεις των παρ. 1 και 2 του άρθρου 17 του ν. 2084/1994, ερμηνευόμενες αυτοτελώς και σε συνδυασμό μεταξύ τους, συνάγονται τα ακόλουθα: Μετά τη θέση σε ισχύ του ν. 2084/1992 παγιώθηκε η καθιερωθείσα δια του άρθρου 6 του ν. 1902/1990 (Α' 138) συμβολή των υπαλλήλων στην χρηματοδότηση των συντάξεων του Δημοσίου διά της υποχρεωτικότητας της ασφάλισης στο Δημόσιο και της καταβολής εισφορών επί του συνόλου των πάσης φύσεως αποδοχών των υπαλλήλων (ΕλΣυν II Τμ. 2612/2020, 1578/2020, 936/2018). Κατά δε τη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 17 του ν. 2084/1992, όπως αντικαταστάθηκε από τότε που ίσχυσε από τη διάταξη του άρθρου 5 παρ. 2 του ν. 2320/1995 (Α' 133), κάθε συντάξιμη υπηρεσία προσμετράται στη λοιπή συντάξιμη υπηρεσία του υπαλλήλου, υπό τον όρο καταβολής της οριζόμενης στο ίδιο άρθρο 17 του ν. 2084/1992 συνταξιοδοτικής εισφοράς, εφόσον για την υπηρεσία αυτή δεν έχουν καταβληθεί εισφορές στο Δημόσιο ή σε άλλον ασφαλιστικό οργανισμό κύριας ασφάλισης (ΕλΣυν II Τμ. 1578/2020, 936/2018). Από την αδιάσπικτη γραμματική διατύπωση της προαναφερθείσας διάταξης της παραγράφου 2 του άρθρου 17 του ν. 2084/1992 και τον σκοπό του νομοθέτη, ο οποίος απέβλεψε στην διασφάλιση της βιωσιμότητας του συνταξιοδοτικού συστήματος (βλ. σελ. 1 και 4 της εισηγητικής έκθεσης του εν λόγω νόμου), συνάγεται ότι η απαίτηση καταβολής εισφοράς, ως όρος για την προσμέτρηση συντάξιμου χρόνου στη λοιπή συντάξιμη υπηρεσία, απαιτείται για κάθε συντάξιμη υπηρεσία. Περαιτέρω, η διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 17 του ν. 2084/1992 είναι μεταγενέστερη και ειδική της κωδικοποιηθείσας στο άρθρο 12 παρ. 2 περ. γ' του π.δ. 169/2007 διάταξης του Κώδικα Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων και, ως εκ τούτου, καταλαμβάνει και την εν λόγω συντάξιμη προϋπηρεσία (ΕλΣυν II Τμ. 1578/2020). Επομένως, το γεγονός ότι η κρίσιμη προϋπηρεσία αναγνωρίζεται ευθέως εκ του νόμου ως συντάξιμη δεν ασκεί έννομη επιρροή και δεν μπορεί να οδηγήσει σε αντίθετο συμπέρασμα, αφού οι μεταγενέστερες και ειδικές διατάξεις της παραγράφου 2 του άρθρου 17 του ν. 2084/1992 απαιτούν, κατά τη ρητή και αδιάσπικτη διατύπωσή τους, εξαγορά «για κάθε συντάξιμη υπηρεσία για την οποία δεν έχουν καταβληθεί εισφορές στο Δημόσιο ή σε άλλον ασφαλιστικό οργανισμό κύριας ασφάλισης» (πρβλ. ΕλΣυν II Τμ. 1578/2020). Συνακόλουθα, προκειμένου να συνυπολογιστεί στον συντάξιμο χρόνο και η προβλεπόμενη στο άρθρο 12 παρ. 2 περ. γ' του Συνταξιοδοτικού Κώδικα πρακτική άσκηση σε δικηγόρο που απαιτείτο από τις οικείες διατάξεις ως αυτοτελές προσόν διορισμού, οφείλεται η καταβολή της οριζόμενης στην παράγραφο 2 του άρθρου 17 του ν. 2084/1992 ασφαλιστικής εισφοράς, εφόσον για την προϋπηρεσία αυτή δεν καταβλήθηκαν εισφορές στο Δημόσιο ή σε άλλον ασφαλιστικό οργανισμό.

Επί του Β.1 προδικαστικού ερωτήματος:

7. Από τη γραμματική διατύπωση της κρίσιμης μεταβατικής διάταξης της παρ. 4 του άρθρου 20 του ν. 2084/1992 δεν δύναται να συναχθεί η σύνδεση της θεμελίωσης του συνταξιοδοτικού δικαιώματος με την αποχώρηση του υπαλλήλου από την υπηρεσία έως 31.12.1997. Τουναντίον, η νομική και λογική αλληλουχία της ρύθμισης αυτής επιβάλλει τη νομική παραδοχή ότι πρόκειται περί μη αυτοτελούς κανόνα δικαίου, ο οποίος πρέπει να συνδυαστεί με τις διατάξεις του Κώδικα Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων. Ειδικότερα, από τη συνδυασμένη εφαρμογή της ρύθμισης αυτής και των διατάξεων της παρ. 1 του άρθρου 1 του Κώδικα Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων συνάγεται ότι εξαιρούνται από την υποχρέωση εξαγοράς του αναγνωριζόμενου χρόνου όσοι έως 31.12.1997 θεμελιώνουν δικαίωμα σύνταξης με βάση τις διατάξεις του εν λόγω Κώδικα, ο οποίος ως βασικό κανόνα για τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος από τον δημόσιο υπάλληλο, καθιερώνει τη συμπλήρωση εικοσιπενταετούς πλήρους πραγματικής συντάξιμης υπηρεσίας, χωρίς να ενδιαφέρει ο ειδικότερος λόγος απομάκρυνσης από την υπηρεσία (βλ. άρθρο 1 παρ. 1 περ. α' του π.δ. 169/2007), ενώ σε περίπτωση αποχώρησης από την υπηρεσία για λόγους ανεξάρτητους από τη βούληση του υπαλλήλου, όπως σε περίπτωση απόλυσης, κατάργησης θέσης, σωματικής ή διανοητικής ανικανότητας ή συμπλήρωσης του ορίου ηλικίας, θεσπίζει, ανάλογα με τον ειδικότερο λόγο αποχώρησης του υπαλλήλου, χρονικές προϋποθέσεις για τη θεμελίωση δικαιώματος σύνταξης, οι οποίες είναι μειωμένες σε σχέση με το γενικό όριο της εικοσιπενταετίας (ΕλΣυν ΙΙ Τμ. 1060/2015). Η κατά τα ανωτέρω ερμηνεία της κρίσιμης αυτής μεταβατικής διάταξης επιρρωνύεται και από τον σκοπό θέσπισής της, ο οποίος έγκειται στην εναρμόνιση του προϋσχύοντος συστήματος (σύμφωνα με το οποίο δεν καταβάλλονταν εισφορές επί του συνόλου των πάσης φύσεως αποδοχών των υπαλλήλων) με το νεοεισαχθέν ισχύον όμοιο (βλ. σελ. 11 της εισηγητικής έκθεσης του ν. 2084/1992). Αντίθετη ερμηνευτική εκδοχή, ότι, δηλαδή, η θεμελίωση του συνταξιοδοτικού δικαιώματος συνεχόταν με την αποχώρηση του υπαλλήλου από την υπηρεσία, πέραν του ότι δεν βρίσκει έρεισμα στην ρητώς αποτυπωθείσα στη συγκεκριμένη διάταξη νομοθετική βούληση, θα είχε ως συνέπεια να διαφοροποιούνται οι υπάλληλοι ως προς την υποχρέωση εξαγοράς, όχι βάσει του απρόσωπου και αντικειμενικού κριτηρίου της ύπαρξης θεμελιωμένου συνταξιοδοτικού δικαιώματος έως τις 31.12.1997, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων, αλλά βάσει του τυχαίου και συνδεόμενου με τις εκάστοτε προσωπικές ανάγκες και προτιμήσεις του κάθε υπαλλήλου κριτηρίου του χρόνου αποχώρησής του από την υπηρεσία, κατά παράβαση των διατάξεων των παρ. 1 και 5 του άρθρου 4 του Συντάγματος. Ως εκ τούτου, κατά την έννοια της μεταβατικής διάταξης της παρ. 4 του άρθρου 20 του ν. 2084/1992, ερμηνευόμενης υπό το φως των παρ. 1 και 5 του άρθρου 4 του Συντάγματος, θεμελιώνουν δικαίωμα σύνταξης πριν την 31.12.1997, όσοι κατά την

ημερομηνία αυτή έχουν συμπληρώσει τον απαιτούμενο από τις διατάξεις του Κώδικα Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων για τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος χρόνο πραγματικής συντάξιμης υπηρεσίας (καταρχήν είκοσι πέντε έτη), ανεξάρτητα από το χρόνο αποχώρησής τους, η οποία μπορεί να λάβει χώρα πολύ μεταγενέστερα.

Επί του Β.2 προδικαστικού ερωτήματος:

8. Όπως εκτέθηκε στην προηγούμενη σκέψη, η θεσπιζόμενη από τη μεταβατική διάταξη της παρ. 4 του άρθρου 20 εξαίρεση από την υποχρέωση εξαγοράς του αναγνωριζόμενου ως συντάξιμου χρόνου συναρτάται με τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος έως την 31.12.1997 επί τη βάση των διατάξεων του Κώδικα Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων. Πέραν τούτου, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι θεμελιώνουν συνταξιοδοτικό δικαίωμα την 31.12.1997 και εκείνοι που κατά τον χρόνο εκείνον έχουν συμπληρώσει δεκαπενταετή πλήρη πραγματική συντάξιμη υπηρεσία, σύμφωνα με την εξαιρετική διάταξη του άρθρου 19 παρ. 7 του ν. 2084/1992. Και τούτο, διότι η συνταξιοδοτική αυτή διάταξη, στενώς ερμηνευτέα ως εκ της φύσης της αλλά και του εξαιρετικού της χαρακτήρα, ήδη κατά την αρχική γραμματική της διατύπωση συνδεόταν με την προηγούμενη αποχώρηση του υπαλλήλου από την υπηρεσία (βλ. διάταξη: «Οι υπάλληλοι (...) μπορούν να αποχωρούν από την υπηρεσία, θεμελιώνοντας δικαίωμα σύνταξης (...)» καθώς και την εισηγητική έκθεση του ίδιου νόμου: «επιφέρεται τομή στο ισχύον συνταξιοδοτικό δίκαιο με την καθιέρωση απόκτησης δικαιώματος και σε εκείνους που παραιτούνται με 15 έτη συντάξιμης υπηρεσίας (...)»), κατά τον κρίσιμο δε με βάση το πραγματικό της ένδικης έφεσης χρόνο αποχώρησης από την υπηρεσία του εκκαλούντος (2015), η κρίσιμη διάταξη, μετά από επανειλημμένες τροποποιήσεις της, προέβλεπε πλέον και ρητά ότι «Η συμπλήρωση της ανωτέρω 15ετούς συντάξιμης υπηρεσίας δεν συνιστά θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος, κατά την έννοια των διατάξεων (...)», ο δε εκκαλών ουδέποτε αξιοποίησε τη δυνατότητα πρόωρης αποχώρησης από την υπηρεσία που του παρείχε η ειδική και εξαιρετική αυτή διάταξη.

9. Κατόπιν των ανωτέρω, η έφεση πρέπει να αναπεμφθεί στο αρμόδιο παραπέμπαν Τρίτο Τμήμα για την περαιτέρω εξέτασή της.

Για τους λόγους αυτούς

Επί των παραπεμφθέντων προδικαστικών ερωτημάτων η Ολομέλεια αποφαινεται τα εξής: Προκειμένου να συνυπολογιστεί στον συντάξιμο χρόνο και το χρονικό διάστημα της προβλεπόμενης στο άρθρο 12 παρ. 2 περ. γ' του Συνταξιοδοτικού Κώδικα πρακτικής άσκησης σε δικηγόρο που απαιτείτο από τις οικείες διατάξεις ως αυτοτελές προσόν διορισμού, οφείλεται η καταβολή της οριζόμενης στην παρ. 2 του άρθρου 17 του ν. 2084/1992 ασφαλιστικής εισφοράς, εφόσον για την προϋπηρεσία αυτή δεν καταβλήθηκαν εισφορές στο Δημόσιο ή σε άλλον ασφαλιστικό οργανισμό. Κατά την έννοια της μεταβατικής διάταξης της παρ. 4 του άρθρου 20 του ν. 2084/1992, ερμηνευόμενης υπό το φως των παρ. 1 και

5 του άρθρου 4 του Συντάγματος, θεμελιώνουν δικαίωμα σύνταξης πριν από την 31.12.1997 όσοι κατά την ημερομηνία αυτή έχουν συμπληρώσει τον απαιτούμενο από τις διατάξεις του Συνταξιοδοτικού Κώδικα για τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος χρόνο πραγματικής συντάξιμης υπηρεσίας (καταρχήν είκοσι πέντε έτη), ανεξάρτητα από τον χρόνο αποχώρησής τους, η οποία μπορεί να λάβει χώρα πολύ μεταγενέστερα. Η θεσπιζόμενη από τη μεταβατική διάταξη της παρ. 4 του άρθρου 20 εξαίρεση από την υποχρέωση εξαγοράς του αναγνωριζόμενου ως συντάξιμου χρόνου, συναρτάται με τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος έως την 31.12.1997 επί τη βάση των διατάξεων του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, και άρα δεν θεμελιώνουν συνταξιοδοτικό δικαίωμα την 31.12.1997 και εκείνοι που κατά τον χρόνο εκείνον έχουν συμπληρώσει δεκαπενταετή πλήρη πραγματική συντάξιμη υπηρεσία, σύμφωνα με την στενώς ερμηνευτέα εξαιρετική διάταξη του άρθρου 19 παρ. 7 του ν. 2084/1992.

Αναπέμπει, κατά τα λοιπά, την έφεση στο Τρίτο Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου για την περαιτέρω εξέταση αυτής.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε σε τηλεδιάσκεψη στις 14 Φεβρουαρίου 2024, κατ' εφαρμογή του άρθρου 295 παρ. 2 του ν. 4700/2020.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ

ΣΩΤΗΡΙΑ ΝΤΟΥΝΗ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΣΤΙΝΗ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΤΣΑΛΑ

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση, στις 15 Μαΐου 2024 (βλ. πρακτικό δημοσίευσης με όμοια ημερομηνία).

Η ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ANNA ΛΙΓΩΜΕΝΟΥ

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΤΣΑΛΑ